
Ефективність управління персоналом на підприємстві

JEL Classification: O15; J14; I38

УДК 316.42:314:369.01

ВИКОРИСТАННЯ КОНЦЕПЦІЇ СОЦІАЛЬНОГО ЗАЛУЧЕННЯ У ПРОЦЕСІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЛЮДСЬКОГО РОЗВИТКУ ВІДТОРГНЕНИХ ГРУП НАСЕЛЕННЯ

Бондар Н. О.

***Анотація.** Розглянуто поняття «соціальне залучення», його ознаки та взаємозв'язок концепцій людського розвитку, соціального відторгнення та соціального залучення. Окреслено проблеми, які мають бути вирішені при запровадженні концепції на національному рівні. На підставі зіставлення функціональності соціального захисту та соціального залучення визначено, що дія соціального залучення виходить за межі соціального захисту як за ознакою охоплення населення, так і з погляду максимізації задоволення потреб індивідів та сприяння їхнього розвитку.*

***Ключові слова:** людський розвиток, соціальне відторгнення, соціальне залучення, соціальний захист, групи відторгненого населення.*

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ КОНЦЕПЦИИ СОЦИАЛЬНОГО ВОВЛЕЧЕНИЯ В ПРОЦЕССЕ ОБЕСПЕЧЕНИЯ ЧЕЛОВЕЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ ОТТОРГНУТЫХ ГРУПП НАСЕЛЕНИЯ

Бондарь Н. А.

***Аннотация.** Рассмотрено понятие «социальное вовлечение», его признаки и взаимосвязь концепций человеческого развития, социального отторжения и социального вовлечения. Обозначены проблемы, которые должны быть решены при внедрении концепции на национальном уровне. На основании сопоставления функциональности социальной защиты и социального вовлечения определено, что действие социального вовлечения выходит за пределы социальной защиты как по признаку охвата населения, так и с точки зрения максимизации удовлетворения потребностей индивидов и содействия их развитию.*

***Ключевые слова:** человеческое развитие, социальное отторжение, социальное вовлечение, социальная защита, группы отторгнутого населения.*

USING THE CONCEPT OF SOCIAL INCLUSION IN THE PROCESS OF ENSURING HUMAN DEVELOPMENT OF SOCIALLY EXCLUDED GROUPS OF POPULATION

N. Bondar

***Abstract.** The concept of «social inclusion», its features and the relationship between the concepts of human development, social exclusion and social inclusion have been considered. The problems that should be solved at introducing the concept at the national level have been identified. Based on the comparison between functionality of social protection and social inclusion, it has*

© Бондар Н. О., 2015

been determined that the effect of social inclusion goes beyond social protection both on the basis of coverage and in terms of maximization of meeting individuals needs and promoting their development.

Keywords: human development, social exclusion, social inclusion, social protection, groups of excluded population.

З метою розбудови соціально орієнтованої ринкової економіки, що визначає розвиток людини основою соціальної політики держави та мірою економічного та соціального прогресу країни, українське суспільство прагне об'єднатися навколо ідеї людського розвитку і прогресу. Протягом останніх двох десятиліть здобули популярність Концепції людського розвитку, соціального відторгнення і соціального залучення, які співіснують паралельно, доповнюючи одна одну. Їхньою особливістю є те, що, визначаючи права і добробут людини метою та критерієм суспільного прогресу, вони виходять за межі суто економічного зростання.

Незважаючи на доволі тривалий період міжнародних досліджень у рамках названих концепцій, досі не узгоджений єдиний погляд на термінологічне підґрунтя в національних наукових колах; недостатньо уваги приділяється дослідженням людського розвитку та соціального відторгнення, проблемам соціального залучення окремих верств населення в Україні; існує неоднозначність у визначенні осіб, які є відторгненими, та навпаки.

Питанням людського розвитку, соціального відторгнення та соціального залучення було приділено увагу в працях іноземних і вітчизняних науковців, а саме: Т. Винсона (T. Vinson), М. Вульфа (M. Wolf), Дж. Джидли (J. Gidley), В. Кобіго (V. Cobigo), Г. Хемпсона (G. Hampson), П. Абрахамсона, Ф. М. Бородкіна, В. М. Дмитрука, Р. О. Жиленко, В. П. Звонаря, Н. В. Ільченко, В. А. Красномоветь, Е. М. Лібанової, С. М. Оксамитної, О. В. Ревнівцевої, Ю. Б. Савельєва, Н. В. Толстих, В. Є. Хмелько. Але існування невирішених питань є підґрунтям для подальших досліджень у цьому напрямку.

Метою даної роботи є узгодження понять «соціальне залучення/соціальне відторгнення» з метою визначення ролі й місця соціального залучення та застосування концепції у вітчизняній практиці в процесі подолання соціального відторгнення окремих груп населення.

Лише протягом останніх років Україна почала приділяти увагу дослідженням людського розвитку і соціального відторгнення, проблемам соціального залучення населення, що вимагає:

– адаптації міжнародного трактування окремих понять до національної дійсності (оскільки засновниками Концепції є представники західноєвропейських країн, основною мовою викладення всіх документів є англійська, що вимагає здійснення перекладів відповідних термінів з метою застосування у національних дослідженнях);

– установлення кола осіб, які є об'єктами дослідження і суб'єктами запроваджуваних процесів;

– визначення місця запропонованих соціальних заходів і програм у діючій системі соціальної політики та соціального захисту;

– розробки діючих механізмів реалізації запропонованих заходів і методичного забезпечення для оцінки їх ефективності;

– узгодження та закріплення нововведень на законодавчому рівні.

О. І Тулай акцентує увагу на тому, що оскільки у даний час цивілізаційні процеси характеризуються критичними параметрами, у світовому співтоваристві актуалізується проблема переходу до принципів сталого людського розвитку, сутність якого полягає в тому, що всі люди є рівноправними щодо можливостей розвитку на даний момент і в майбутньому [1]. В межах Програми Розвитку ООН, до якої Україна приєдналася першою з держав Центральної та Східної Європи, починаючи з 1995 р. в Україні щорічно публікуються доповіді про людський розвиток, розроблено власну методику вимірювання людського розвитку регіонів України [2], розроблено комплексну модель соціального відторгнення та адекватну комплексну систему його індикаторів [3]. Незважаючи на окремі недоліки, індекс розвитку людського потенціалу, розроблений ООН, а також методика розрахунку Регіонального індексу людського розвитку, розроблена в НАН України, можуть вважатися досить інформативними показниками стану соціального розвитку України щодо інших країн світової спільноти, а також для оцінок у регіональному аспекті [4].

У працях науковців з Інституту демографії та соціальних досліджень ім. М. В. Птухи НАН України, на наш погляд, представлено найбільш точний аналог перекладів понять «Social exclusion – Social inclusion», а саме: «соціальне відторгнення – соціальне залучення» [3], оскільки в контексті самої ідеї таке трактування відображає добровільність (не примусовість) застосування певних заходів відносно індивідів.

На рівні Департаменту з економічних і соціальних питань ООН визначено місце соціального залучення як одного з елементів соціальної інтеграції, яка розглядається з точки зору цілей, принципів і процесів та має на меті створення «більш стабільного, безпечного та справедливого суспільства для всіх», в якому кожна людина з її правами та обов'язками відіграє активну роль, що безпосередньо впливає на людський розвиток. Виокремлюються три основні компоненти соціальної інтеграції:

- основні елементи: залучення, участь і справедливість, які конструктивно та ефективно взаємодіють для досягнення спільної мети. (Термін «справедливість» у даному контексті використовується в широкому сенсі, зокрема як соціальна справедливість і процедурна справедливість, а не лише як справедливість права);
- заходи: ціла низка заходів у різних галузях життя суспільства, від психологічних у соціальній і культурній сферах до економічних і політичних, призначених для полегшення перебігу процесів соціальної інтеграції;
- зацікавлені сторони: групи та окремі особи, які впливають або можуть вплинути на прийняття рішень, і які є частиною планів і рішень, що реалізуються [5].

Відповідно до Спільного звіту Комісії й Ради з соціального залучення ЄС, «соціальне залучення» – це процес, що забезпечує особам, схильним до ризиків бідності та соціального відторгнення, можливості та ресурси, необхідні для повноцінної участі в економічному, соціальному та культурному житті, досягнення рівня життя та добробуту, що відповідають нормальним стандартам суспільства, у якому вони живуть. Отже, соціальне залучення забезпечує людям більш широкі можливості для участі у процесі прийняття рішень, що впливають на їхнє життя, та доступ до основних прав [6, с. 8].

Можна виокремити певні ознаки соціального залучення, а саме:

- соціальне залучення надає можливості доступу до житла, роботи, відпочинку, зайнятості, освіти, охорони здоров'я тощо для всього населення, незалежно від обставин, наявності інвалідності, раси, віросповідання, кольору шкіри, сексуальної орієнтації, віку або статі;
- соціальне залучення визнає різноманітність суспільства і всіх людей та їх внеску в суспільство, де вони живуть, унаслідок чого суспільство отримує багатство культури і знань [7];
- соціальне залучення є результатом складної взаємодії між характеристиками оточення та індивіда, які дозволяють людині усвідомити соціальну вагомість її особистого вибору, потребу очікувань [8];
- концепція соціального залучення збагачує цінність концепції людського розвитку за рахунок концентрації уваги на процесах відторгнення та їх чинниках [3, с. 30].

Через те, що постійно акцентується увага на нерозривності взаємозв'язку концепцій людського розвитку, соціального відторгнення та соціального залучення, необхідно з'ясувати, яким саме чином вони пов'язані між собою, і як вони впливають одна на одну.

Як зазначає Е. М. Лібанова, директор Інституту демографії та соціальних досліджень ім. М. В. Птухи НАН України, соціальне залучення і запобігання соціальному відторгненню сприяє людському розвитку, причому ці процеси мають поєднувати політичні рішення і трансформації зі зміною масової психології та суспільної свідомості [9, с. 3–15]. Увага зосереджується на тому, що:

- людський розвиток – це мета, яку необхідно досягти: люди повинні прожити довге, здорове і творче життя, яке вони мають без сумніву цінити;
- соціальне залучення – засіб досягнення цієї мети;
- соціальне відторгнення – існування накопичених деривацій у трьох вимірах (економічний, соціальні послуги, участь у житті суспільства) – це перепони, які необхідно подолати для досягнення вищезазваної мети [10].

Аналізуючи процитовані визначення та відповідні визначення понять, надані Комісією й Радою з соціального залучення ЄС, можна дійти висновку, що кожне з понять можливо розглядати і як процес, і як кінцевий результат проведення певних заходів. Отже, і порядок взаємозв'язку між концепціями, який представлено на рис. 1, розглядатимемо з урахуванням цієї думки.

Заходи, спрямовані на соціально відторгнені групи населення та наслідки соціального відторгнення, що застосовуються на національному рівні, у своїй сукупності певною мірою є проявом соціального захисту населення від несприятливих ризиків.

Соціальний захист пов'язаний із запобіганням, управлінням та подоланням ситуацій, які негативно впливають на життєдіяльність людини, складається з політики та програм, спрямованих на скорочення бідності та вразливості населення шляхом заохочення ефективного ринку праці, зменшення схильності людей до ризиків, і сприяє підвищенню їх здатності впоратися з такими економічними та соціальними ризиками, як безробіття, відчуження, захворюваність, інвалідність і старість [11], що відповідає загальній меті Концепції людського розвитку. Існує великий перелік визначень поняття «соціальний захист» в науковій літературі різногалузевої спрямованості, але майже всі вони одноставні щодо цілей соціального захисту, до того ж, у більшості випадків акцент робиться на підтримці матеріального добробуту та забезпеченні належного рівня життя, що відбивається й на практиці.

Загалом систему соціального захисту можна поділити на дві складові: соціальне страхування і соціальну допомогу у вигляді державної грошової допомоги, пільг, житлових субсидій і соціальних послуг населенню [12]. Аналіз одержувачів соціальної допомоги привів до висновків, що право на неї мають такі найуразливіші верстви населення, як сім'ї з дітьми, малозабезпечені особи і сім'ї, особи з інвалідністю, ветерани війни, ветерани праці, постраждалі від Чорнобильської катастрофи, представники окремих, зазвичай небезпечних

професій, самотні особи похилого віку, діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування. До того ж, заходи соціального захисту як у матеріальній, так і нематеріальній сферах його здійснення забезпечують лише мінімальний гарантований законодавством рівень послуг і допомоги, виходячи з фінансових можливостей держави, що аж ніяк не сприяє забезпеченню процесу формування і розвитку повноцінної особистості, соціальній адаптації й інтеграції індивідів.

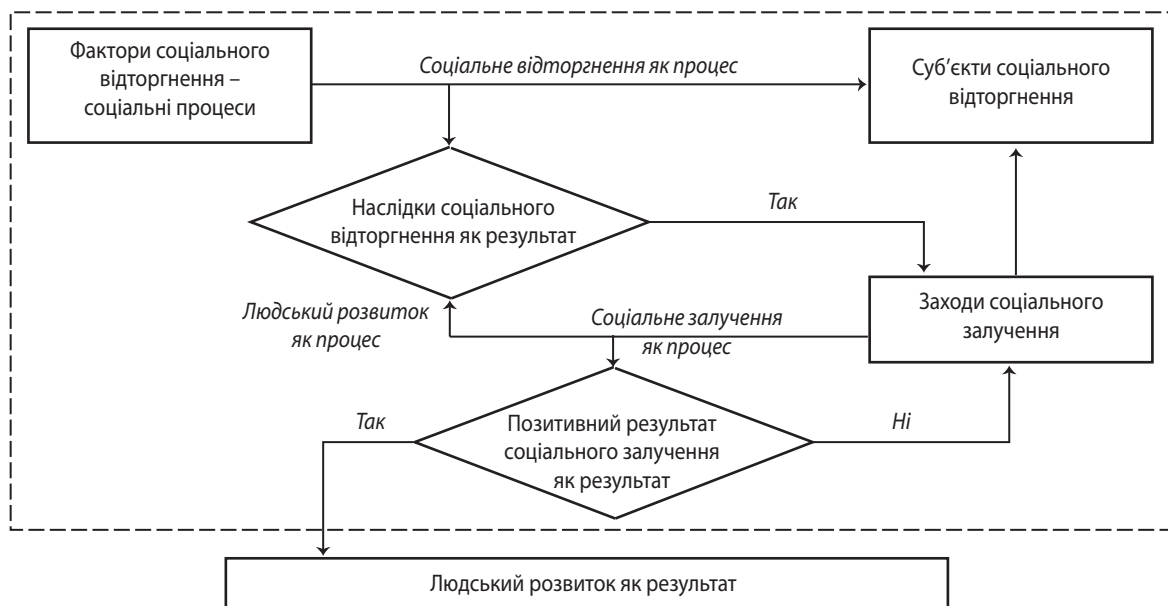

Рис. 1. Алгоритм взаємозв'язку Концепцій людського розвитку, соціального відторгнення та соціального залучення (розроблено автором)

Зіставляючи між собою функціональність соціального захисту та соціального залучення, зазначимо, що дія соціального залучення виходить за межі соціального захисту, а саме:

- оцінюючи реалії сучасності, до соціально відторгнених груп населення можна віднести не тільки найуразливіші групи;
- соціальне залучення можна розглядати як складову соціального захисту лише в економічному аспекті;
- на відміну від соціального захисту, заходи якого відображають турботу про індивіда з боку держави і суспільства, соціальне залучення, ставлячи на перше місце самого індивіда, здійснюється за його участю, підкреслюючи його переважне право і свободу вибору;
- як засіб створення умов для більш широкого вибору для населення соціальне залучення в цілому є одним із засобів реалізації соціальної політики держави.

Отже, на нашу думку, в контексті переважної ролі індивіда, його потреб і інтересів, соціальне залучення є більш широкою категорією як за сферою функціонування (застосування, охоплення), так і з точки зору максимізації задоволення потреб індивідів і сприяння їхнього розвитку, і включає в себе, а не навпаки, соціальний захист, заходи якого лише сприяють досягненню спільної мети – подолання несприятливих ризиків і всебічний людський розвиток.

Підкреслюючи, що ефективність і продуктивність не є основною метою соціального залучення, яке як динамічний процес еволюціонує протягом часу і сприяє підвищенню досвіду і можливостей, зазначимо, що соціальне залучення, з одного боку, – це ряд складних взаємодій між факторами навколишнього середовища й особистими характеристиками індивіда, які:

- надають можливості для доступу:
 - до суспільних товарів та послуг;
 - до соціальних мереж, де індивід одночасно здатний отримувати та сприяти наданню підтримки;
- сприяють підвищенню соціальної ролі особистого вибору індивіда, заснованому на віці, статі та культурі, та яка визнається суспільством; з іншого боку, результат комплексної взаємодії особистих і зовнішніх факторів, які підвищують можливості індивіда зробити власний внесок у розвиток суспільства та корисні переваги. Але з метою досягнення всебічного людського розвитку всього населення незалежно від суспільної групи, сімейного статусу, стану здоров'я, віку, статі, рівня освіти і зайнятості, рівня добробуту, місця про-

живання та схильності до впливу природних, техногенних і політичних катаклізмів застосування соціального залучення доцільне лише в комплексі з іншими складовими соціальної політики.

Література: 1. Тулай О. І. Фінансовий потенціал держави у стимулюванні сталого людського розвитку / О. І. Тулай // Актуальні проблеми економіки. – 2015. – № 2 (164). – С. 79–86. 2. Методика вимірювання людського розвитку : Наказ Президії НАН України та колегії Держкомстату України № 76/182 від 14.03/05.04.2001 р.; Методика розрахунку інтегральних регіональних індексів економічного розвитку : Наказ Держкомстату № 114 від 15.04.2003 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://uazakon.com/documents/date_1a/pg_ibcnog/. 3. Україна: на шляху до соціального залучення : Національна доповідь про людський розвиток / За ред. Е. М. Лібанової. – К. : Інститут демографії та соціальних досліджень НАН України, 2011. – 124 с. 4. Козарезенко Л. В. Державне регулювання розвитку людського потенціалу в контексті політики підвищення якості життя населення / Л. В. Козарезенко // Економіка розвитку. – 2014. – № 1 (69). – С. 55–63. 5. Working Definition of Social Integration, Social Inclusion and Social Cohesion // Department of Economic and Social Affairs (DESA) – Economic and Social Council (ECOSOC) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://social.un.org/index/Disability.aspx>. 6. Joint Report by the Commission and the Council Social Inclusion // European Commission, Council of the European Union, Council (Employment, Social Policy, Health and Consumer Affairs). – 2004. – 216 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ec.europa.eu/employment_social/soc-prot/soc-incl/joint_rep_en.htm. 7. Definition of Socially Inclusive [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ehow.com/about_5480210_definition-socially-inclusive.html. 8. Reaching a Consensus on the Definition of Social Inclusion MAPS (Multidimensional Assessment of Providers and Systems). – Ontario, Canada [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://mapsresearch.ca/>. 9. Лібанова Е. М. Гуманізм, суспільна інтеграція та соціальний розвиток // Демографія та соціальна економіка : науково-економічний та суспільно-політичний журнал. – 2010. – № 2 (14). – С. 3–15. 10. Региональный отчет о человеческом развитии за 2011 г. : презентація. – Братислава : Програма розвитку ООН. Региональное бюро по Европе и СНГ, 2011. – 39 слайдов [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.undp.org.ua/.../ua_28803RUS_Balazs_RHDR_Oxford_presentation;www.myshared.ru/slide/141334. 11. Combating Poverty and Inequality: Structural Change, Social Policy and Politics // United Nations Research Institute for Social Development (UNRISD). – 2010 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.unrisd.org>. 12. Бондар Н. О. Особливості сучасної системи соціального захисту населення України / Н. О. Бондар, Ю. Ю. Діденко // Глобальні та локальні проблеми соціально-економічного розвитку України : колективна монографія. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна. – 2013. – 500 с. – С. 479–495.

References: 1. Tulai O. I. *Finansovyi potentsial derzhavy u stymuliuvanni staloho liudskoho rozvytku* [The Financial Potential of the State in Promoting Sustainable Human Development] / O. I. Tulai // Aktualni problemy ekonomiky. – 2015. – No. 2 (164). – P. 79–86. 2. *Metodyka vymiriuvannia liudskoho rozvytku : Nakaz Prezhydii NAN Ukrainy ta kolehii Derzhkomstatu Ukrainy No. 76/182 vid 14.03/05.04.2001 r.; Metodyka rozrakhunku intehralnykh rehionalnykh indeksiv ekonomichnoho rozvytku : Nakaz Derzhkomstatu No. 114 vid 15.04.2003 r.* [Electronic resource]. – Access mode : http://uazakon.com/documents/date_1a/pg_ibcnog/. 3. *Ukraina: na shliakhu do sotsialnoho zaluchennia : Natsionalna dopovid pro liudskyy rozvytok* [Ukraine: Towards Social Inclusion. National Report on Human Development] / Za red. E. M. Libanovoi. – K. : Instytut demohrafii ta sotsialnykh doslidzhen NAN Ukrainy, 2011. – 124 p. 4. Kozarezenko L. V. *Derzhavne rehuliuivannia rozvytku liudskoho potentsialu v konteksti polityky pidvyshchennia yakosti zhyttia naseleння* [State Regulation of Human Potential Development in Terms of Improvement of Life Quality] / L. V. Kozarezenko // Ekonomika rozvytku. – 2014. – No. 1 (69). – P. 55–63. 5. Working Definition of Social Integration, Social Inclusion and Social Cohesion // Department of Economic and Social Affairs (DESA) – Economic and Social Council (ECOSOC) [Electronic resource]. – Access mode : <http://social.un.org/index/Disability.aspx>. 6. Joint Report by the Commission and the Council Social Inclusion // European Commission, Council of the European Union, Council (Employment, Social Policy, Health and Consumer Affairs). – 2004. – 216 p. [Electronic resource]. – Access mode : http://ec.europa.eu/employment_social/soc-prot/soc-incl/joint_rep_en.htm. 7. Definition of Socially Inclusive [Electronic resource]. – Access mode : http://www.ehow.com/about_5480210_definition-socially-inclusive.html. 8. Reaching a Consensus on the Definition of Social Inclusion MAPS (Multidimensional Assessment of Providers and Systems) // Ontario, Canada [Electronic resource]. – Access mode : <http://mapsresearch.ca/>. 9. Libanova E. M. *Humanizm, suspilna intehratsiia ta sotsialnyi rozvytok* [Humanism, Social Integration and Social Development] // Demohrafii ta sotsialna ekonomika : naukovo-ekonomichnyi ta suspilno-politychnyi zhurnal. – 2010. – No. 2 (14). – P. 3–15. 10. Regionalnyy otchet o chelovecheskom razvitii za 2011 g. : prezentatsiya [Electronic resource]. – Bratislava : Programma razvitiya OON. Regionalnoe byuro po Yevrope i SNG. – 2011. – 39 slydov [Electronic resource]. – Access mode : www.undp.org.ua/.../ua_28803RUS_Balazs_RHDR_Oxford_presentation;www.myshared.ru/slide/141334. 11. Combating Poverty and Inequality: Structural Change, Social Policy and Politics // United Nations Research Institute for Social Development (UNRISD). – 2010 [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.unrisd.org>. 12. Bondar N. O. *Osoblyvosti suchasnoi systemy sotsialnoho zakhystu naseleння Ukrainy* [Features Modern Social Protection System in Ukraine] / N. O. Bondar, Yu. Yu. Didenko // Hlobalni ta lokalni problemy sotsialno-ekonomichnoho rozvytku Ukrainy : kolektyvna monohrafiia. – Kh. : KhNU imeni V. N. Karazina. – 2013. – 500 p. – P. 479–495.

Інформація про автора

Бондар Наталія Олександрівна – старший викладач кафедри фінансів і кредиту Національного аерокосмічного університету імені М. Є. Жуковського «ХАІ» (вул. Чкалова, 17, м. Харків, 61070, Україна, e-mail: pushi@list.ru).

Информация об авторе

Бондарь Наталия Александровна – старший преподаватель кафедры финансов и кредита Национального аэрокосмического университета имени Н. Е. Жуковского «ХАИ» (ул. Чкалова, 17, г. Харьков, 61070, Украина, e-mail: pushi@list.ru).

Information about the author

N. Bondar – Senior Instructor, Department of Finance and Credit, National Aerospace University named after N. Ye. Zhukovskiy «KhAI» (Chkalova vul., 17, Kharkiv, Ukraine, 61070, e-mail: pushi@list.ru).

Стаття надійшла до ред.
18.05.2015 р.

JEL Classification: A13, J21

УДК 364.048.6

ТЕОРЕТИЧНІ ПИТАННЯ СПРИЯННЯ ЗАЙНЯТОСТІ ОСІБ ІЗ ОБМЕЖЕНИМИ ФІЗИЧНИМИ МОЖЛИВОСТЯМИ

Заярнюк О. В.

Анотація. Досліджено теоретико-прикладні аспекти управління зайнятістю осіб із обмеженими фізичними можливостями. Розглянуто питання сприяння зайнятості осіб із обмеженими фізичними можливостями через призму соціально-економічних відносин, пов'язаних із забезпеченням робочими місцями тієї частини економічно активного населення, що має певні особливості у трудовому потенціалі, та виділено на цій основі макро-, мікроекономічні й індивідуальні чинники впливу на зайнятість осіб із обмеженими фізичними можливостями. На основі застосування системного підходу конкретизовано потреби осіб із обмеженими фізичними можливостями, що дозволило виділити економічні, соціально-психологічні, професійні та адаптаційні стимули зайнятості особи з обмеженими фізичними можливостями як теоретико-методологічне підґрунтя удосконалення механізму управління їх зайнятістю.

Ключові слова: особи з обмеженими фізичними можливостями, зайнятість, чинники впливу, потреби, стимули.

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ВОПРОСЫ СОДЕЙСТВИЯ ЗАНЯТОСТИ ЛИЦ С ОГРАНИЧЕННЫМИ ФИЗИЧЕСКИМИ ВОЗМОЖНОСТЯМИ

Заярнюк А. В.

Аннотация. Исследованы теоретико-прикладные аспекты управления занятостью лиц с ограниченными физическими возможностями. Рассмотрен вопрос содействия занятости лиц с ограниченными физическими возможностями через призму социально-экономических отношений, связанных с обеспечением рабочими местами той части экономически активного населения, которая имеет определенные особенности в трудовом потенциале, и выделены на этой основе макро-, микроэкономические и индивидуальные факторы влияния на занятость лиц с ограниченными физическими возможностями. На основе применения системного подхода конкретизированы потребности лиц с ограниченными физическими возможностями, что позволило выделить экономические, социально-психологические, профессиональные и адаптационные стимулы занятости лиц с ограниченными физическими возможностями как теоретико-методологическое основание усовершенствования механизма управления их занятостью.

Ключевые слова: лица с ограниченными физическими возможностями, занятость, факторы влияния, потребности, стимулы.